

Spraševanje po smislu v fenomenološki filozofiji E. Husserla

ANDRINA TONKLI

Frege je distinkcijo med pomenom (*Bedeutung*) in smislom (*Sinn*) uvedel in določil znotraj svojega koncepta logične utemeljitve matematike; taka utemeljitev je možna pod pogojem, da se logiko dokončno razmeji od psihologije in se jo očisti slehernega psihologizma.

Vprašanje Fregejevega vpliva na Husserla je bilo že večkrat zastavljeno in je mogoče celo zanimivo, mislim pa, da nam "pravniška" obravnava vplivov ali vzpodbud (v skrajni konsekvenci) ne more povedati o sami Husserlovi filozofiji nič bistvenega, ker je le-tej nujno vnanja; še posebej pa ne tedaj, če takemu početju botruje podtikanje (ki seveda nima s samim Fregerjem nobene zveze), da Husserlovo filozofiranje ni nič drugega kot nejasna in komplicirana formulacija (v kateri takoj razpoznamo "metafizično" maniro) tega, kar je že Frege izrazil "kratko in jedernato".

Če nas Husserl ne zanima kot morebitni matematik, logik ali celo teoretik jezika, ampak kot filozof, tedaj to pomeni, da nas zanima Husserlov koncept smisla, kakor fungira znotraj njegove filozofije, tj. kolikor je predmet temeljnega filozofskega in ne parcialno znanstvenega spraševanja. Filozofije ni mogoče reducirati na eno imed partikularnih znanosti, še manj pa ne kakršnekoli partikularne vplive in je torej tudi ni mogoče z njimi pojasniti. Filozofije ni mogoče dojeti kot partikularno znanost zato, ker njen predmet ni nikoli dani parcialni del realnosti, ampak vselej spraševanje po realnosti kot taki; filozofski medij ni ekzaktnost faktografije in matematizacije, ampak domišljenost, principelnost in konsekventnost misli.

Morebitni ugovor, ki odreka filozofiji avtonomno mesto v intelektualnem globusu, češ da je kot taka zgolj nepotrebni nebulozni presežek, pa pobijamo tako, da mu vmemo njegovo lastno sporočilo: ta ugovor ne zadeva filozofije, ker je izrečen iz zavesti, reducirane na zdravorazumarsko stopnjo, tam pa filozofije vendar nikoli ni bilo, ker je ne more biti.

Vprašanje, ki se nam v zvezi z mestom in funkcijo smisla v Husserlovi filozofiji najprej zastavlja, je: ali je Husserl sploh konsekventno razlikoval med pomenom in smislom? Husserl dejansko uporablja na določenih mestih ta dva izraza "sinonimno", in sicer znotraj področja formalne logike in apofantike (oz. na terenu "logosa" sploh). Navedli bomo daljši citat iz "Idej I.", ki nas napotuje na interpretacijo, da distinkcija med pomenom in smislom pri Husserlu ni izvedena znotraj "sfere izraženege", ampak je

za to potrebna razlika med "sfero stavka" kot tako in fenomenološko pojasnitvijo le-te, oz. fenomenologijo sploh. Pri tem je seveda treba vedeti, da fenomenološka filozofija ne gradi (tako kot tradicionalna) na logiki, ampak skuša prodreti na področje predpredikativnega, od koder je šele mogoče pojasniti logični, oz. predikativni način mišljenja v njegovi lastni predpostavki.

"Ozrmo se izrecno na 'pomenjenje' (Bedeuten) in 'pomen' (Bedeutung). Izvorno se ti dve besedi nanašata le na jezikovno sfero 'izražnega'. Toda malodane neizogiben in pomembnejši je tisti korak spoznanja, ki razširi pomen teh dveh besed in ga ustrezno modificira, in sicer tako, da ju je mogoče aplicirati na celotno noetsko-noematsko sfero: torej na vse akte, pa če imajo zvezo z izražajočimi ali ne. Tako smo tudi kar naprej govorili o 'smislu' - beseda, ki se jo v splošnem uporablja enakovredno s 'pomenom'. Zaradi razločnosti pa hočemo dati besedi *pomen* prednost, ko govorimo o starem pojmu in posebej o '*logičnem*' ali '*izražajočem*' *pomenu*. Besedo *smisel* pa uporabljamo tako prej kot slej v širšem obsegu." (I.str. 285)

To neznanostno distrikcijo razširimo v naslednjo tezo (ki jo bomo skušali kasneje preveriti z razgrnitvijo določenih poglavij iz "Idej"): Fenomenološko spraševanje je prav spraševanje po smislu (stvari same). To je dosledno ponavljanje transcendentnega vprašanja KAKO (je stvar sama možna). Dosledno ponavljanje tega vprašanja nas zadrži na pred-teoretski ravni. Teoretska raven je namreč raven objektiviranja, nas kot fenomenologe pa ne zanima kar naravnost, DA neka stvar je in KAJ je njen realni atribut, ampak se sprašujemo ravno po predpostavkah, namreč po: kako pred-danosti tega objekta, te te rei; z drugimi besedami: ne zanima nas direktno pomen stvari po sebi, ampak njen smisel za nas.

Fenomenologija se torej sprašuje po smislu sveta, po smislu bivajočega, kot se le-ta konstituira za nas, in ne kar naravnost (schlechthin) po najpomembnejšem, najvišjem, ... bivajočem, po najbolj bivajočem. Vprašanje po predpostavki, oz. po izvorni konstituciji sveta kot sveta pa terja sestop na predstavnih teren.

Pri tem velja opozoriti to, da razlika svetno - predsvetno in onološka, tj., ta razlika ne eksistira kot podvajanje sveta, ampak gre le za miselno naravnost, za način gledanja onkraj utečenih načinov, ki naj pojasni taisti svet v njegovi izvorni danosti. Jasno je, da gledališče, s katerega naj se pojasni sama predpostavka sveta, ne more biti situirano znotraj preddanega sveta, tj. znotraj sveta kot predsodka.

Osnovna fenomenološka maksima: "K stvarjem samim!" pove, da cilj fenomenologije ne more biti izumljanje in konstruiranje novih stvari; fenomenološka filozofija jemlje prav "stvari tradicionalne filozofije (svet, resnica, subjektiviteta) kot vodila pojasnjevanja in eksplikacije, da bi jim v tej pojasnitvi in eksplikaciji prišla *do živega* (jih razgrnila v njihovem lastnem življenju).

Tu hočemo podati predvsem eksplikacijo smisla, kot jo najdemo v "Idejah I.", in sicer v poglavjih: "Noesis in noema", "K problematiki noetsko-noematskih struktur" ter "Noematski smisel in odnos do predmeta" (str. 200 do 310).

Da bi zaslitili teren predpredikativnosti, vzemimo najprej za primer fenomenološko pojasnitev predicirajoče sodbe! Vsaka sodba je sodba o nečem: nekaj sodi, pritika neke predikate nekemu subjektu, ... Pustimo zdaj to prediciranje, naj se ravna po svojih logičnih pravilih, in pogledjmo tisto živo ozadje, ki v sami logiki ne pride nikoli do besede. Izvorno je sojenje življenja v aktih sojenja, je doživljaj sodbe (ki ga ne smemo izenačiti s psihološkim doživljajem - to bi bilo zgolj reduciranje ene znanosti na drugo -

ampak ga moramo dojeti kot izvorni fenomen pred vsakršno znanstveno interpretacijo). Vsakemu doživljaju sodbe pripada "sojeno kot tako", to običajno imenujemo enostavno - sodba. Sojeno kot tako pa zopet ni isto kot presojeno, namreč predmet.

Poglejmo nek enostavnejši primer, npr. zaznavanje jablane na vrtu (s88). V običajni "naravni naravnosti", v kateri smo se navadili živeti, je jablana za nas nekaj realno obstoječega, v neki prostorski stvarnosti izven nas (torej nam transcendentna), na drugi strani pa jemljemo zaznavanje kot psihično stanje, ki pripada realnemu (psihofizičnemu) človeku; med realnim človekom in realno jablano obstajajo torej realni odnosi. Če hočemo priti do izvorne fenomenološke naravnosti, moramo privajeno naravnost, ki se je zakoreninila kot nekaj samoumevnega, odstraniti: svet, ki ga vedno dojemamo kot nekaj dejanskega, moramo postaviti v oklepaje, vzdržati se moramo običajnega odnosa do stvarnosti - vršiti moramo epohé. "Deobjektivizacijo" pa je treba izvršiti tudi na strani zaznavajočega človeka - njegovo psiho-fizično realnost postavimo v oklepaj. Z opisano redukcijo se nam razpre fenomenološko polje čistih doživljajev, ki jih zdaj podvržemo fenomenološki analizi.

Doživljaj je intencionalen - je vedno doživljaj nečesa. Intencionalnost je splošna struktura zavesti kot "zavesti o nečem" in tako tudi splošna struktura vseh doživljajev zavesti. Zavest o nečem kot intencionalna zavest pa takoj pokaže neko dvojnost: namreč samo intencijo in tisto intendirano. Doživljaj (kot intencionalni doživljaj) sestavljata dve bistveno sopripadni komponenti: noesa in noema. Noesa pa je sama sestavljena iz noetične intencionalne forme, to je iz intencije same in iz neintencionalne senzualne materije, čutne vsebine. Vsak intencionalni doživljaj je zaradi noetičnega momenta prav noetičen, kar pomeni, da v sebi skriva smisle in je tako smiseldajajoč. Noetičnemu momentu doživljaja ustreza na strani tega "o nečem" noematski korelat - noema. Če je noetični moment doživljaja dajanje smisla, potem je njegov noematski korelat prav smisel (intenciji dajanja smisla ustreza intendirani korelat tj. smisel kot tak).

Noema ni realen objekt narave (ta zapade oklepajem), ni pa niti reelni moment doživljaja, čeprav mu neločljivo pripada.

Noematski korelat namreč pripada doživljaju *intencionalno* in ne immanentno (reelno). (Reelni moment doživljaja je samo noesa, njena forma in materija).

Po redukciji torej dobimo različne vrste čistih doživljajev, ki jim intencionalno pripada doživljeno kot tako (v fantaziji fantazirano kot tako, v zaznavanju zaznano kot tako, v spominjanju spominjano kot tako,...). Čeprav gre npr. vedno za isto drevo, pa so noematski korelati lahko zelo različni (doživljeno kot tako se pojavlja enkrat kot fiktum, potem kot "živa dejanskost", pa zopet kot spominska reprezentacija, ...).

Doživljaj, ki se je na začetku morda zdel nekaj enostavnega, se nenadoma kaže kot kompleksen; vprašanje, kako ga bomo opisali pa postane odvisno od tega, na kateri moment v doživljaju bomo naravnali svojo pozornost.

Pozornost (*atencionalnost*) pa je zopet treba dojeti kot doživljaj ali akt pozornosti, in sicer je to akt čistega jaza kot pogled (Blickstrahl), ki osvetli predmet pozornosti. Pogled čistega jaza nosi v sebi zavzemanje stališča; zavzemanje stališča je tako akt jaza samega. Jaz "živi" v takih aktih, v intencionalnih doživljajih, ki imajo splošno formo cogita, živi kot "prosto bistvo". *Prosto bistvo* pa ne pomeni nič drugega kot odprti horizont vseh življenjskih modusov, spontanih storitev, izkustva objektov nasploh. Vse, kar je deležno pozornosti jaz-pogleda, spada k jaz-aktualnosti, ostalo pa k njegovi potencialnosti.

Obrnimo zdaj našo pozornost na noemo; noema sicer ni samostojna (je zgolj korelat), vseeno pa jo lahko analiziramo posebej.

Noetično je polje enotnost konstituirajočega množstva aktov zavesti (zaznavanje, spominjanja, ...), ki se ravna na en in isti predmet (npr. na drevo). Ta intencionalni identični predmet pa se potem pojavlja zaznavanju primerno, spominjanju primerno... Identični intencionalni objekt se torej zopet daje v množstvu različnih *danostnih načinov* (ki niso ne realni ne reelni - niso načini zavesti, ampak *načini, v katerih se daje samo zavestno kot tako*). Zavest torej postavlja enotnost (bolje: vsebuje intencijo enotnosti), sama pa vedno kaže podobo množstva (aktov), intendirana enotnost pripada le intencionalnemu objektu ali "predmetnemu smislu", tj. identičnemu "objektivnemu v kako pojavljanja". *To je nova fenomenološka objektivnost* ki bi jo lahko imenovali idealna v nasprotju z realno ali reelno).

Identično kot tako imenuje Husserl noematsko jedro, ki kot enotnost zbira okrog sebe različne načine karakteriziranja, noematske karakterje (skozi katere se ta enotnost pojavlja ali daje: zaznavanju primerno, domišljanju primerno...).

Noema se torej razplasti v intencionalno jedro (ki zaenkrat še kaže podobo enotnosti) in v karakterje (mnoštvo načinov dajanja tega identičnega). Zakaj označi Husserl to identitetno jedro za idejno, bomo odgovorili na koncu.

Noematsko jedro, "intencionalni predmet kot tak" je nosilec noematskih karakterjev. Vrste teh karakterjev so zelo različne, ker pripadajo popolnoma različnim dimenzijam karakteriziranja. Omenjali smo že karakteriziranje po "časovni osi": direktno zaznanemu kot takemu pripada karakter sedanjega, spominjanemu - preteklega. Posebno pozornost bomo posvetili skupini karakterjev, ki se od omenjenih popolnoma razlikujejo - gre za "doksične" karakterje ali karakterje vere/prepričanja ali korelativno rečeno: karakterje biti.

V novi vrsti karakteriziranja gledamo zaznavanje kot "gotovo vero", ki ji ustreza noematski korelat: pojavljajoči objekt v bitnem karakterju "dejanski". Isti noetično/noematski karakter lahko pripada tudi gotovemu spominjanju kot veri - "tisto, kar je bilo dejansko",... Tak način karakteriziranja imenuje Husserl bit-"postavljajoči" akti ali "tetični" akti (s 102,...)

Izraz "tetični akt" ("bit postavljajoči akt") nas hkrati napotuje na sam akt, na stališče, iz katerega se določena "teza" postavlja, obenem pa je narava tetičnosti (teznosti) prav ta, da svoje lastno izhodišče pušča izven ozira, ga ne tematizira.

Zaznavanju primerno pojavljajoče je imelo do zdaj vseskozi karakter "dejansko" bivajočega. Način "gotove" vere pa lahko preide v zgolj predpostavlanje, domnevo, vprašanje, dvom, pojavljajoče (naj bo originarno, reproduktivno ali kako drugače karakterizirano) pa privzame modalitete biti, kot so: možno, verjetno, vprašljivo, dvomljivo... Gotovost vere igra pri tem vlogo nemoificirane, nemoalizirane praforme možnih načinov vere. Temu ustreza korelat - bitni karakter nasploh: "gotovo" ali "dejansko" bivajoče.

Giblje se v predznanstvenem svetu dokse. V fenomenološki pojasnitvi dokse vidi Husserl temelj za pojasnitev episteme. Frapantno sporočilo: vsa Lim. episteme sloni na doksi. Doksa je temelj vse znanosti (znanosti, vzete kar najširše). Zaničevana in preskočena doksa je nemišljena predpostavka za znanstvene nadgradnje, ki zaradi te fundamentalne nedomišljenosti sama ne more biti nič drugega kot mnenje.

Tetična narava zavesti nas neprenhoma sili v izvrševanje pred-postavk in tako onemogoča brezinteresno, netendenčno opazovanje izhodišč. Tetičnost smo "razkrinkali" že s tem, da smo jo uzrli kot akt, akt pa je vedno atencionalen in kot tak zmeraj nosi v

sebi zavzemanje stališča (ki pa se v samem izvrševanju teze prikrije). S tem smo si odpri nov horizont možnih tematizacij. Za kaj gre?

Mi lahko *po eni strani* živimo npr. v zavestni verjetnosti (v domnevanju) ter se tako živeči ravnamo na to, kar je verjetno. *Po drugi strani* pa se lahko preusmerimo na karakter verjetnosti kot tak. To pomeni, da uvidimo samo verjetnost ter jo ekspliciramo na objektivnem smislu (verjetnem kot takem) kot verjetno bit (bivajoče karakteriziramo kot verjetno bivajoče). Z drugimi besedami: *uvidimo samo verjetnost verjetnega*. (To seveda velja za vse doksične postavke biti kot: gotove-dejanske, dvomljive, vprašljive...).

Vsak intencionalni doživljaj je torej prav doksičen, je mnenje, ki postavlja menjeno kot tako (objektivni smisel) v različnih karakterjih biti. Tematizacija dokse pa nam pokaže, da objektivnost objekta ni nekaj samoumevnega, nekaj, kar je stvarjem tako rekoč podarjeno (ob stvarjenju), ampak ima svoj izvor v tetični naravi same zavesti.

Da bi prišli do terena, na katerem se pravkar gibljemo, smo morali uvodno izvršiti redukcijo, "poudarjeno" objektivnost in realnost smo morali postaviti iz akcije, da bi jo lahko tematizirali. Pri tem smo se intuitivno posluževali neke modifikacije zavesti (tetične zavesti), ki jo bomo zdaj eksplicirali. Gre za čisto posebno modifikacijo v sferi vere; njena posebnost je v tem, da se tiče prav doksične sfere, a ji ne pripada. Ta modifikacija je *neutralizacija*, ki ukine vso doksično modalnost (vendar ne na način negacije - negacija je le tetični modus in postavlja nebit, ki je zgolj modus biti). Neutralizacija je protiutež vsem zavestnim storitvam; te storitve neutralizira, jim vzame moč. Neutralizacija pomeni zavestno: vzdržati-se-storitev, postaviti-iz-akcije, "dati-v-oklepaje", "zgolj-misliti"-popolnoma brezinteresno. Neutralizacija je torej modifikacija zavesti, ki omogoča redukcijo, ki zaustavi direktno postavljanje objektov kot tako ali drugače že bivajočih; s to "blokada" odpre možnost za tematizacijo same tetičnosti zavesti, iz katere se pojasni konstitucija predmetnosti.

Zavest sama se nam zdaj kaže kot dvojna: kot pozicionalna in kot neutralna. Na eni strani imamo doksične, dejansko postavljajoče akte, na drugi strani neutralne modifikacije le-teh, na eni strani dejansko noemo, na drugi le njeno protisliko, tj. "zgolj mišljeno".

V dosedanjih analizah doživljaja smo govorili o noesi, ki ji bistveno pripada noematska "vsebina"-smisel kot korelat. Noema je intendirano kot tako, ki se najprej kaže kot enotni korelat množstva intencionalnih aktov; množstvu intencionalnih aktov pa ustreza na strani noeme množstvo noematskih karakterjev, ki to enotno jedro noeme potegnejo v tok modifikacij. Doslej smo govorili le o karakterjih, zdaj hočemo govoriti o tem *jedru* samem.

Na začetku smo rekli, da zavesti pripada zavestno kot tako, tj. njena vsebina ali smisel, skozi katerega se zavest nanaša na svoj predmet, na svoj intencionalni identični "kaj".

Odnos noesa-noema se ne pokriva z odnosom zavest-predmet: pogled jaza se ravna na predmetno tako, da prebije noematsko jedro, ker mora priti do najbolj notranjega momenta noeme. To pa ni jedro samo (čeprav se je prej kazalo kot identični nosilec karakterjev), ampak NEKAJ, neka centralna točka jedra kot nosilec modifikacij "menjenega kot takega" (tj. modifikacij smisla). Čim postanemo pozorni na jedro in kakor postanemo, se nam le-to "razplasti".

Če torej živimo v cogitu, se ravnamo na predmetnost (k njegovi neomi spada "predmetnost"), ki jo opisujemo v teh mejah: "mnenja predmetnosti, točno tako, kakor je

menjena" - zanima nas zavestno kot tako in ne načini, kako je menjena" - zanima nas zavestno kot tako in ne načini, kako je zavestno (zaznava primerno, spominjanju primerno, dano...). Vsaka zavest ima torej svoj "kaj" in vsaka meni svojo predmetnost.

Skozi opisovanje in eksplikacijo le-tega pa dobimo množstvo določenih (ali nedoločenih - prazno menjenih) "predikatov" kot "vsebino" noematskega jedra. Ti predikati pa morajo zopet biti predikati nečesa; to *nekaj* je centralna točka enotnosti, nosilec predikatov. Rekli bomo: intencionalni objekt, ki je v kontinuiranem sintetičnem toku zavesti vedno zavesten, se daje na različne načine, a je kljub temu "taisti". Daje se v različnih predikatih, kaže se z različnih strani, a sam objekt ostaja identičen. Identični intencionalni objekt se torej izdvoji iz množstva spreminjajočih se predikatov kot centralni noematski moment: "predmet", "objekt", "identično" - "določljivi subjekt svojih možnih predikatov - čisti X, v abstrakciji od vseh predikatov.

Tako torej leži v vsaki noemi nek čist predmetni "nekaj" ("nek-kaj") kot točka enotnosti. V noematskem oziru je treba torej razlikovati dva pojma predmeta: "to čisto enotnost, ta *noematični 'predmet nasploh'* in 'predmet v kako svojih določenosti'..." 'Smisel', o katerem vedno znova govorimo, je *ta noematski 'predmet v kako'*,... "(Ideen I., str. 303)

Smisel vseskozi "lovimo" v smeri "kaj" (zavestnega/doživljenega kot takega), vendar pa se nam ta identični "kaj" vedno znova izmakne - najprej se zapre v noematsko jedro, ki se kaže kot monolitni nosilec karakterjev, ko podvržemo samo jedro eksplikaciji, se javlja kot "nekaj", ki nosi predikate (tj. vsebino noematskega jedra, vsebina pa je sinonim za smisel). Vsakokratna tematizacija nam torej navrže le množstvo načinov (bodisi karakteriziranja bodisi prediciranja), nikoli enotnosti same. Smisel je pravzaprav definiran kot tisto, *prek česar se zavest ravna na svoj predmet* (str. 202) (ali specialno: "Vsaka noema ima neko *"vsebino"*, namreč svoj "smisel" in se skozi njega nanaša na 'svoj' *predmet*." (str. 297). Smisli so torej tisto, kar "puščamo za seboj", v "lovu" na identični "kaj" (X). Ali je ta "X" neulovljiv, ali je potem to Kantov X-ignotum stvari na sebi?

Smisel je torej bistvena sestavina noeme in ne more manjkati, kot ne more manjkati tudi točka enotnosti, čisti določljivi X. Ni "smisla" brez "nečesa". Torej nosilec smisla spada k smislu in je določljiv. O smislu bi pravzaprav morali govoriti v množini: več smislov, različni smisli se nanašajo na taisti predmetni X.

Smisel, kot smo ga določili dosedaj, ni konkreten, ampak le abstraktna forma, ki je vgrajena v noemo, zato ga moramo zdaj konkretizirati.

Če nazorno zapopademo "menjeno točno z vsebino določb, v kateri je menjeno", dobimo drug pojem "predmeta v kako": namreč "v kako svojih *danostnih načinov*". S tem dobi jedro svojo polnost - smisel stopi pred nas v modusu svoje izpolnitve. To ni več zgolj formalni noematski smisel: "predmet v kako določenosti", ampak stvarni (predmetni) smisel: "predmet v kako svojih danostnih načinov". Če pa vzamemo smisel polno, v njegovi nazorni izpolnitvi, dobimo centralni pojem fenomenološke filozofije: pojem *POJAVLJANJA*. Iz tega lahko zaključimo: smisel je v istem razmerju do pojavov fenomenologije, kot je pomen do stvari po sebi tradicionalne filozofije.

Husserlov X ni X-ignotum, saj se X ravno razgrinja v vseh svojih načinih pojavljanja (polnih smislih). Pri tem moramo vedeti, da pojavljanje ni "zgolj pojav" neke stvari na sebi, ampak se pojavi fenomenologije tisto zadnje, kar fungira, za pojavljanjem fenomenov se ne skriva nobena, nam nespoznatna, narava na sebi. Pojavljanje je namreč

ravno originarno dejanje "stvari" v fenomenološkem smislu, tj. ne stvari naravne naravnosti, ampak v izvornem modusu - kot korelator.

Celotno formslovlje smisla, skupaj s tetičnimi karakterji, predstavlja tisto temeljno pojasnitev stavka sploh in logičnega stavka, "logičnega" pomena, predikacije... posebej, o kateri smo govorili v uvodu. Vsaka Husserlova fenomenološka pojasnitev pa je trojno strukturirana, tako imamo tukaj: dajanje smislu (intencijo) - smisel (intendirano) - izpolnitev smisla (v zrenju danega). ("Srednji člen" je tisto, kar nefenomenološko razmišljanje vzame kot tisto samoumevno - izven korelacije, ki ga šele ustrezno pojasnjuje.

Še vedno pa nam ni uspelo zagrabit enotnosti same. Prišli pa smo že tako daleč, da se lahko vprašamo, ali je sploh možno zagrabit enotnost pojava, saj je bistvo pojava prav množstvo pojavljanja. Torej se bomo vprašali drugače: od kod sploh identiteta, če pa imamo vseskozi opravitu zgolj z množtvom?

Da bi odgovorili, moramo preskočiti iz faktičnih analiz struktur zavesti na analizo bistev, tj. iz fenomenološke metodike v fenomenologijo uma.

Odgovor je tu pravzaprav enostaven: v zrenju bistev zapopademo "idejo" stvari, najprej kot prazno - neizpolnjeno idejo ene in iste individualne stvari. Sama stvar je dana kot NEKAJ "in tako naprej", "nek kaj", ki ga je mogoče določati "in infinitum" (v neskončnem odprtem horizontu možnih načinov pojavljanja). Omenjeni "i.t.d." je moment v stvari-noemi ideje in se ga ne da opraviti.

Vsaka ideja ima svojo konstitutivno formo:

- stvar se daje v svojem idealnem bistvu npr. kot *res temporalis*, torej v nujni formi časa. Ideacija nas seznanja s stvarjo kot nujno trajajočo (kot spremljajočo se v odprtem horizontu časa);

- stvar se dalje daje svoji ideji primerno kot *res extensa*, to pomeni, da je v prostorskem oziru sposobna neskončnih modifikacij;

- končno je stvar *res materialis*, substancialna enotnost možnih sprememb.

Individualna stvar se nam torej daje v svojem gibanju, približevanju, oddaljevanju, spreminjanju,... v kontinumu zorov enotne zavesti, ki ravna svoj pogled na identično, na X smisla, na to eno in isto, ki pa se vseskozi spreminja (to velja tako za "partikularne stvari", kot za "regionalne").

Kako sploh mislimo enotnost v tem množtvu pojavljanja? Mislimo jo kot idejo stvari, npr. kot *res extenso*. Toda tu se nam zopet zastavi problem konstitucije te predstave prostora. Uvideti je treba korelacijo med pojavljajočim kot intencijo enotnosti in neskončnostjo množstva pojavljanja kot takega. To je korelacija med množtvom zavesti in zavestnim kot taisto stvarjo; toda "zavestno kot taista stvar" je zgolj intencionalna ideja stvari, tj. intencionana možnost stvari. Ideja pa je lahko vzeta le kot *vodilo*. "Fenomenologija ne sodi ontološko, ker spozna ontološki pojem ali stavek kot indeks za konstitutivno bistveno sopripadnost, ker vidi v njem vodilo za intuitivna napotila, ki imajo svojo upravičenost in svojo veljavnost v samih sebi" (str. 359).

Kaj je torej predmet, identični *nekaj*, X za fenomenologijo? Predmet je intencionalni objekt, njegov "kaj", njegovo identiteto vzremo kot prazen X, ki fungira zgolj kot vodilo fenomenoloških analiz in eksplikacij, v katerih šele zadobi svojo polnost. To popolnjevanje identičnega bistva predmeta pa se kaže kot množstvo izpolnjenih predmetnih smislov, predmetnega pojavljanja, ki nam odkrije tisto pravo "naravo" predmeta - predmet kot pojav. Bistvo kot bistvo pojava ni več zaprto enotno kajstvo

predmeta, ampak mora ostati odprta intencija, ker je pojavljanje pojava možno in infinitum; intencija bistva se torej lahko popolni le limitno.

Področje fenomenologije je torej področje izvorne pojasnitve konstitucije predmeta in se kaže kot razgrnitev načinov njegovega pojavljanja. "Predmeti" fenomenologije so fenomeni. Fenomenološka pojasnitev pomena pa se kaže kot "osmišljanje" pomena. "Kaj" fenomenologije je fundiran v "kako".

Predmet in pojmovni pomen za fenomenologijo nista nekaj izvirnega, zato mišljenju, ki pretendira na brezpogojno veljavnost, ne moreta služiti kot "že gotov material", ampak kot izhodišče za svojo lastno pojasnitev.

LITERATURA:

Ideen zu einer reiner Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie, Band I., Husserliana III/1, M.Nijhoff, 1976, Haag.